

УДК 336.713:65.012.2

Єрмошкіна О.В., Тішкіна В.С.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ОСНОВІ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ ОПТИМІЗАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ

Проведено критичний аналіз існуючих підходів до формування фінансової стратегії комерційного банку при застосуванні економіко-математичних моделей. Визначено базові параметри оптимізаційних моделей та ступінь їх впливу на остаточний вибір стратегічної моделі. Запропоновано механізм вибору певної моделі з існуючої їх множини залежно від вхідних умов та цільових настанов банку.

Ключові слова: банк, стратегія, керовані параметри моделі, цілеполягання.

Critical analysis of existed approaches to formation of commercial bank's financial strategy in context of application of economic simulators is conducted. Basic parameters of simulators and level of their influence on the final choice of strategic model of bank's development are determined. Mechanism of selection of type of economic simulator from the existed quantity according to basic data and goals of the bank is proposed.

Keywords: bank, strategy, controlled parameters, goal setting.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України, який характеризується високою конкуренцією та нестабільним зовнішнім середовищем є забезпечення стабільного функціонування банківських установ як основи сталого розвитку економічної системи держави та її фінансової інфраструктури. При чому такі зміни все частіше носять кардинальний характер. За таких умов діяльність банку та управління на основі екстраполяції минулих подій на майбутнє або простого реагування на зміни на основі попередньо набутого досвіду може призвести до розробки та прийняття хибних управлінських рішень, які можуть призвести до збитковості діяльності банку або, навіть, до втрати ним платоспроможності та банкрутства.

Слід зазначити, що існуюча практика розробки стратегії розвитку банку зазвичай базується на наявному досвіді управлінського персоналу різних рівнів і в більшості випадків зводиться до адаптації сформульованих керівництвом стратегічних завдань до існуючої в банку моделі планування. Однак зазвичай розрахункові показники діяльності банку підпадають під подальше суб'єктивне корегування з боку менеджерів банку і іноді суттєво відрізняються від початкових результатів моделювання.

З іншого боку, теоретичні підходи до моделювання стратегічних перспектив розвитку банку знайшли широке відображення у закордонній та вітчизняній науковій літературі. Вагомий внесок у розробку теорії та практики формування фінансових стратегій банків зробили такі вітчизняні вчені як Г. Азаренкова, О. Заруба, А. Карчева, С. Козьменко, А. Мороз, Л. Примостка, Т. Смовженко, та ін. Належне місце у розробці цих питань займають і роботи закордонних вчених П. Роуза, Д. Синки та ін. Однак, у роботах більшості науковців обґрунтовується доцільність застосування при розробці фінансової стратегії розвитку комерційного банку якоїсь окремої моделі, яка ґрунтується на теоретичних положеннях, розроблених або удосконалених відповідними авторами. На сьогоднішній день такий підхід не дозволяє забезпечити необхідний рівень гнучкості такої складної економічної системи, як банк, та відповідний рівень швидкості реагування банківської установи на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Відповідно, метою даного дослідження є узагальнення та критичний аналіз існуючих підходів до моделювання фінансової стратегії розвитку банківської установи, а також формування відповідного механізму вибору оптимальної фінансової стратегії діяльності банку через призму порівняльної оцінки її складових.

Одним з ключових інструментів забезпечення розвитку банку є його фінансова стратегія, яка, у свою чергу, є невід'ємною частиною загальної стратегії банку. При цьому ключові показники розвитку банку повинні бути націлені на досягнення встановлених стратегічних орієнтирів та генеральної цілі банку та базуватись на фінансових можливостях та перспективах банку, які і відображаються саме у фінансовій стратегії. Слід також враховувати, що за умов принципових розбіжностей у тенденціях розвитку самого банку та тенденції розвитку ринку банківських послуг та фінансового ринку, може виникнути ситуація, коли цілі загальної стратегії банку не зможуть бути реалізованими у зв'язку з фінансовими обмеженнями. Саме ці обмеження або можливість виникнення відповідних обмежень повинні бути враховані при виборі відповідної оптимізаційної моделі розвитку банку.

При формуванні фінансової стратегії розвитку банку більшість існуючих моделей засновується на таких базових параметрах: депозитна ставка $d(t) = r(t) + \tilde{x}(t)$, яка залежить від часу (t), премії за відмову від споживання ($r(t)$) і рівня інфляції ($\tilde{x}(t)$); кредитна ставки $k(t) = d(t) + s(t)$, яка також залежить від часу (t), встановленого банком спреду $s(t)$ та сформованої депозитної ставки ($d(t)$). У свою чергу депозитна і кредитна ставки повинні враховувати коливання попиту та пропозиції на грошові ресурси, можливу зміну встановленого рівня спреду $s(t)$, як реакції банку на зміну внутрішніх та зовнішніх умов функціонування та прийняття відповідних управлінських рішень.

Виходячи з того, що цільова функція відображає управлінські рішення, які приймаються у сфері депозитної політики банку (U_i^W) по окремих видах депозитів (W_i) та депозитних ставках ($d(t)$), управлінські рішення стосовно напрямків розміщення акумульованих банком коштів (U_j^Z) по окремих видах кредитів (Z_j) залежно від кредитної ставки ($k(t)$), а також узагальнюючи існуючі підходи до вибору фінансової стратегії розвитку банку можемо стверджувати, що моделі, які використовуються у банківській практиці та обґрунтовані у існуючих наукових дослідженнях можна згрупувати за критерієм відмінності цільової функції (табл. 1).

Таблиця 1

Групування існуючих моделей за критерієм «цільова функція оптимізаційної моделі»*

Зміст цільової функції	Узагальнений вигляд цільової функції
Максимум процентного доходу	$\max \left\{ C = \sum_{j=1}^n Z_j(U_j^Z) \cdot U_j^Z - \sum_{i=1}^m W_i(U_i^W) U_i^W \right\}$
Мінімум суми квадратів відхилень від цільової точки Z_j^* інвестиційних вкладень	$\min \left\{ C = \sum_{j=1}^n [Z_j^* - Z_j(U_j^Z)]^2 \right\}$
Максимум зваженої суми критеріїв прибутковості, банківських резервів і ліквідності (U^ℓ – норматив ліквідності, U^R – нормативи відрахування в резерви)	$\max \left\{ C = \left[\sum_{j=1}^n Z_j(U_j^Z) \cdot U_j^Z - \sum_{i=1}^m W_i(U_i^W) U_i^W \right] + \right. \\ \left. + \varsigma_2 \cdot U_2^R \cdot \sum_{j=1}^n Z_j(U_j^Z) + \varsigma_3 \cdot U^\ell \cdot \sum_{j=1}^n Z_j(U_j^Z) \right\}$
Максимум процентного доходу з урахуванням ризику неповернення кредитів ($\iota_j(U_j^Z)$ – частка неповернених кредитів, що залежить від рівня ставки по кредиту U_j^Z , $0 \leq \iota_j \leq 1$.)	$\max \left\{ C = \sum_{j=1}^n [Z_j(U_j^Z) \cdot \iota_j(U_j^Z)] \cdot U_j^Z - \sum_{i=1}^m W_i(U_i^W) U_i^W \right\}$

*Примітка. Складено за [1, 2, 3]

Для більш обґрунтованого вибору цільових функцій в залежності від сформульованих стратегічних орієнтирів розвитку банку необхідно розглянути вплив внутрішніх та зовнішніх

чинників на параметри, що входять до кожної з них (Табл. 2).

Таблиця 2

Диференціація параметрів моделі залежно від місця їх виникнення

Параметри цільової функції	Внутрішньобанківські	Зовнішні
	Депозитна ставка	r_i – премія за відмову від споживання
Кредитна ставка	s_i – спред, який визначається внутрішньою політикою банку під впливом зовнішніх факторів, що визначають можливість розміщення акумульованих ресурсів	\tilde{p}_i – кредитний ризик, який формується під впливом зовнішніх чинників (зміна курсу національної валюти, зміна кредитного законодавства, тощо)
Норматив ліквідності	U^v – нормативні показники, встановлені стратегією розвитку банку	U^l – нормативні показники, встановлені НБУ [4]
Нормативи відрахування в резерви	U^{R1} – внутрішні нормативи резервування, встановлені кредитним комітетом банку	U^R – нормативи резервування відповідно до вимог НБУ [5, 6]
Частка неповернених кредитів	R_i – нормативний кредитний ризик, встановлений кредитною політикою банку та визначеними кредитними повноваженнями відповідних підрозділів	\tilde{p}_i – кредитний ризик, який формується під впливом зовнішніх чинників (зміна курсу національної валюти, зміна кредитного законодавства, тощо)
Бажана величина гепа	$U(\tilde{x})$ – величина гепа, що встановлюється залежно	\tilde{x} – інфляційний ризик

Оцінюючи наведені цільові функції (табл. 1) та визначені рівні керованості параметрів моделей (табл. 2) можемо констатувати таке:

1) Функцією, яку найбільш складно прогнозувати та оцінити достовірність отриманих результатів розрахунку є функція максимуму зваженої суми критеріїв прибутковості, банківських резервів і ліквідності, оскільки вона містить доволі багато параметрів які не залежать від внутрішньої середина комерційного банку. Однак, на відміну від інших, відображає як націленість банку на прибуток, так і дотримання внутрішніх та зовнішніх вимог щодо ліквідності та платоспроможності комерційного банку, що найбільш повно відображає сутність діяльності банківської установи у сучасних кризових умовах.

2) Цільова функція, що відображає мінімум суми квадратів відхилень від цільової точки Z_j^* інвестиційних вкладень, є найбільш незалежною від зовнішніх факторів і тому розрахувати її найлегше. Однак, націленість виключно на опанування певного обсягу інвестицій свідчить про дещо обмежений погляд на діяльність банківської установи, а з іншого відображає агресивну політику банку щодо захоплення ринку кредитних банківських послуг, що може супроводжуватись підвищеним рівнем ризику.

3) Функції «Максимум процентного доходу» і «Максимум процентного доходу з урахуванням ризику неповернення кредитів» є залежними від непередбачуваних умов у рівному ступені (див. табл. 2). Однак треба зазначити, що незалежність моделі від зовнішніх параметрів не є основоположною її вибору. Обирати модель для створення фінансової стратегії банківської установи необхідно насамперед керуючись його стратегічними цілями.

Слід також враховувати, що вплив на параметри моделей може бути як внутрішньобанківський так і зовнішній, перший легко регулюється в процесі постановки стратегії, щодо другого то тут необхідно розглядати його як той, що не регулюється або частково регулюється (рис. 1).

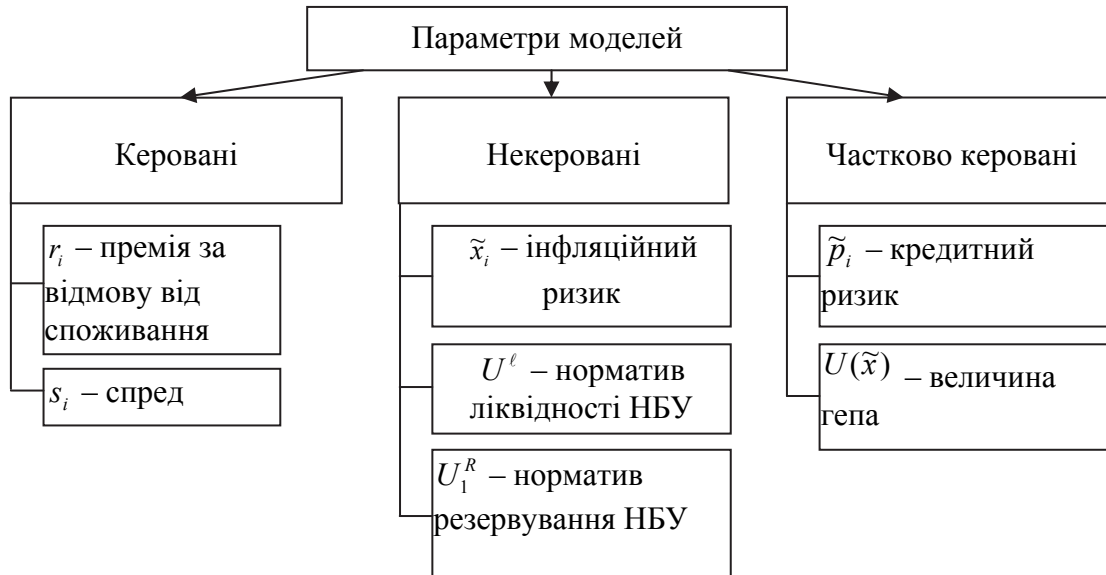

Рис. 1. Параметри моделі залежно від можливості їх керованості

В цьому контексті можна стверджувати, що у ситуації, коли у банку дефіцитним є депозитний ресурс, то банківська стратегія буде націлена на збільшення депозитної ставки відсотка та акумуляцію додаткових коштів і тому доцільніше буде розрахувати оптимальну задачу за функцією «Максимум процентного доходу», яка дозволить визначити яким чином підвищити депозитну ставку так, щоб отримати ще й максимум процентного доходу.

Якщо ж у стратегію банку входить проведення банком ризикової кредитної політики треба застосувати модель «Максимум процентного доходу з урахуванням ризику неповернення кредитів», щоб врахувати можливі втрати від неповернених кредитів, необхідність дотримання нормативів, що висуваються державним регулятором, та внутрішні обмеження щодо рівня ризику кредитних операцій.

В ситуації коли у банківської установи дефіцитним є інвестиційний ресурс, стратегію необхідно націлити на зменшення кредитної ставки, та розрахувати цільову функцію «Мінімум суми квадратів відхилень від цільової точки Z_j^* інвестиційних вкладень», яка допоможе побачити, як треба змінити відсоткові ставки за кредитами, щоб досягти поставленої мети.

Особливістю розвитку ринку банківських продуктів та послуг останнім часом є значне погіршення якості кредитного портфелю банківських установ. Погіршення фінансового стану позичальників банку призводить до збільшення обсягів страхових резервів банків, які створюються для відшкодування можливих збитків від кредитних операцій, що в свою чергу призводить до значного зменшення фінансового результату банку. В такій ситуації доцільно ґрунтувати свою стратегію на моделі «Максимум зваженої суми критеріїв прибутковості, банківських резервів і ліквідності», щоб збалансувати якість кредитного портфелю, поточну та короткострокову ліквідність та ще й отримати прибуток.

Отже, якщо у комерційного банку є вже обрана стратегія, то він може обрати одну з запропонованих моделей за наявністю визначальних параметрів. А якщо він ще не має чітко

визначеної стратегії діяльності, то неможливо обрати оптимальну стратегічну модель, не розрахувавши кожної з них. Тільки на основі отриманих по кожній моделі результатах менеджмент комерційного банку може зробити висновок про остаточний вибір своїх стратегічних цілей.

Відповідно, при формуванні фінансової стратегії розвитку банківської установи доцільно спиратись на наступний механізм вибору оптимізаційної моделі формування фінансової стратегії банку (рис. 2).

З розвитком банківської системи та посиленням конкуренції банки все більшу увагу стали приділяти пошуку та впровадженню сучасних методик та рекомендацій стосовно побудови та реалізації фінансової стратегії діяльності банку. Розглянуті оптимізаційні моделі є складними задачами, що повинні враховувати розглянуті вище вживані в банківській практиці фінансові інструменти підтримки прибутковості, ліквідності і зниження ризиків. Рішення про оптимальність обраної моделі здійснюють на основі наявних розрахунків та стратегічних цілей, що були обрані як стратегічні.

Отже, для розв'язання наявних проблем, які перешкоджають ефективному розвитку банківської системи загалом та банків зокрема, для того, щоб обійти конкурентів і забезпечити собі конкурентні переваги в майбутньому банкам необхідно у стратегічній перспективі приділяти увагу раціональному формуванню і якісному використанню фінансових ресурсів а, отже, вдосконалювати процеси формування та реалізації фінансової стратегії розвитку. Обґрунтована і правильно розроблена фінансова стратегія діяльності банку є однією з умов успішної реалізації його загальної стратегії.

Література:

1. Вовчак О. Фінансова стратегія розвитку банку як передумова ефективності його діяльності / О. Вовчак, Н. Меда // Банківська справа. – 2008. - №3 – С. 23-36
2. Егорова Н.Е. Финансовый анализ банков / Н. Е. Егорова, А. М. Смулов// Аудит и финансовый анализ. – 1988. - №2 – С.110-115
3. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках: Пер. с англ. / Дж. Синки мл. - М.: Catallaxy, 1994. – 820 с.
4. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні // Постанова НБУ від N 368 від 28.08.2001
5. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків // Постанова НБУ від 06.07.2000 № 279.
6. Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України // Постанова НБУ від 16.03.2006 № 91.

*Рекомендовано до друку
д.е.н., проф. Шевцовою О.Й., 17.05.2010*

*Надійшла до редакції:
12.05.2010*

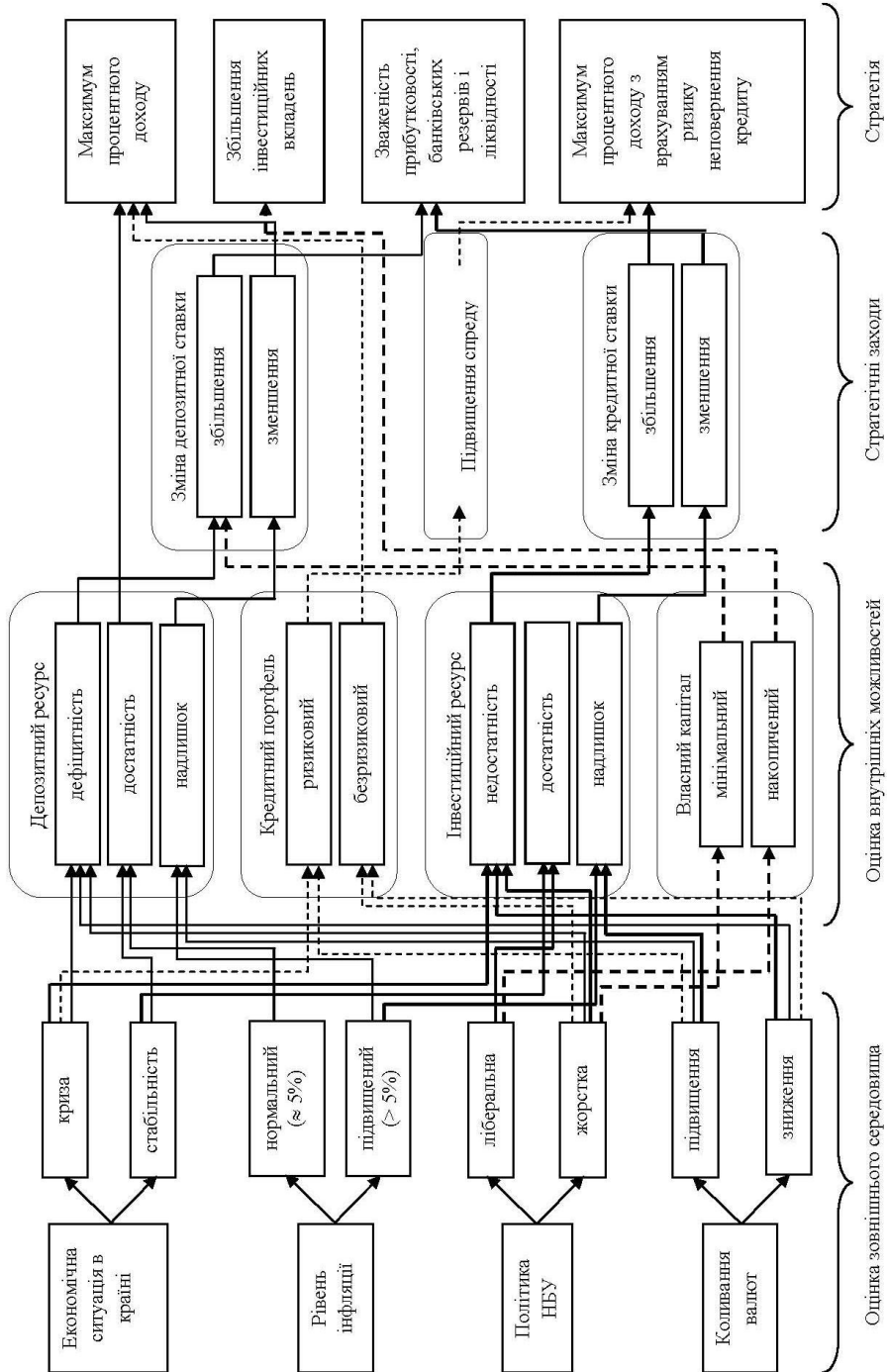

Рис. 2. Формування оптимальної стратегії на основі оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів